

Könyvismertető

A zenekar mindennapjainak szürke eminenciása – David Daniels: *Daniels' Orchestral Music*

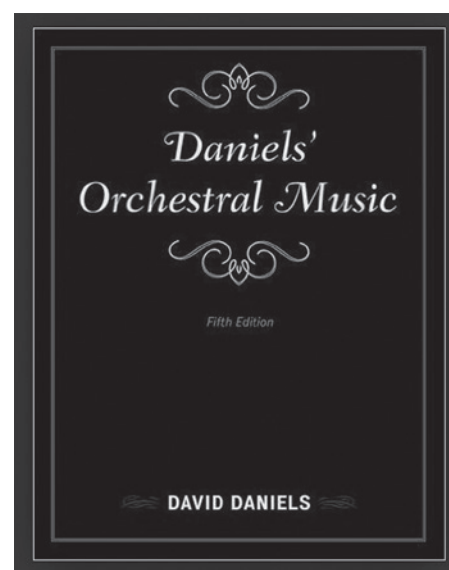
Szükség lenne még egy rövid, frappáns darabra a teljes estét betöltő műsorhoz? Vagy éppen egy kevésbé ismert barokk mű kellene a koncert elejére? Kiválóak a zenekar fafúvósai, milyen nekik írt versenyművekkel mutathatjuk meg ezt a közönségnek? Tematikus hangversenyhez és évfordulós megemlékezéshez kellenének ötletek – és még sorolhatnánk a kérdéseket és kívánalmakat, melyekkel egy zenekar művészeti vezetője vagy karmestere, egyáltalán, az évad műsorának megtervezője naponta szembesül. Ezekre a kérdésekre is választ adhat David Daniels – a zenekari repertoárt több szempontból áttekintő – könyve.

Sok helyen olvashatjuk, hogy manapság meglehetősen beszűkült a zenekarok repertoárja, melynek persze sokféle oka lehet, nemcsak az anyagi lehetőségek szabta határok: így például a kényelmesség, a kották elérhetősége és beszerezhetősége, a zenekar korlátozott létszáma és hangszerparkja, vagy – horribile dictu – az, hogy a műsor tervezője nincs tisztában a lehetőségekkel. David Daniels könyve éppen azért született, hogy a zenekar műsorának összeállítója minél gyorsabban és hatékonyabban tudjon tervezni azokkal a paraméterekkel, melyekkel együttese rendelkezik. A fentebb említetteken kívül a *kinek szól a könyv* megválaszolásánál a szerző ajánlása mindennél beszédesebb: a Philadelphia Orchestra már nyugdíjban lévő főkönyvtárosa (Clinton F. Nieweg) mellett „a világ minden zenekari könyvtárosának, akik csendes anonimitásban dolgoznak, de munkájuk elengedhetetlen a zenekarok, a muzsikuskok és a közönség számára.”

No, de ki is az a David Daniels? Csak szerényen – igencsak vaskos könyvének utolsó oldalán – ad magáról némi háttér-információt. Zenetörténeti tanulmányait a Boston University-n végezte, majd a University of Iowa-n szerzett doktori fokozatot zenekari irodalomból és vezénylésből. Huszonnyolc évig tanított Michiganban az Oakland University-n, miközben az Egyesült Államok számos zenekarát vezényelte, többek között Detroitban, Bostonban, Illinois-ban, South Carolinában, sőt eljutott Venezuelába is. Az idők folyamán terjedelmessé lett *Daniels' Orchestral Music* című könyve többszempontú listáinak-adatainak összeállítása 1968 nyarán kezdődött, ami-

kor is a zenekari repertoár egy szolid terjedelmű kézikönyvét tervezte megírni. Az elkövetkezendő évtizedekben – ahogyan a szerző fogalmaz – a könyvvel való foglalkozás „csalárd módon” befészkelte magát Daniels életébe. A kötet 5. kiadása 2015-ben látott napvilágot, éppen tíz évvel a 4. kiadás után. A szerző nyilatkozata szerint ez az utolsó általa szerkesztett kötet, melynek alapja Daniels és az amerikai OLIS (Orchestra Library Information Service) adatbázisainak összeolvasásával jött létre, még az 1990-es évek elején. A súlyra is jelentékeny könyv mellett – természetesen előfizetés ellenében – a neten is elérhető a kiadvány webes applikációja (OrchestralMusic.com), melynél kihasználják a technika adta nagy előnyt, és időről-időre frissítik az adatokat.

A kézikönyv gerincét a több mint 1.200 zeneszerző közel 8.500 művének listája adja. A sort Karl Friedrich Abel késő barokk-korai bécsi klasszikus komponista nyitja és Ellen Taffee Zwilich kortárs amerikai zeneszerző zárja. Ilyen mennyiségű információ közlésnél bizonyára nem volt könnyű kiválasztani az egyes szerzőkhöz és művekhez kapcsolódó legszükségesebb, elengedhetetlen adatokat úgy, hogy minél többet megtudjunk egy bizonyos műről, ám mégse váljon adatok átláthatatlan halmazává a munka. Nézzük például Abelt, mit közöl róla Daniels. A zeneszerző neve mellett jobbra, vastagon szedve az alkotó születési és halálévi évszámát olvashatjuk, neve alatt pedig a pontos születési helyet és dátumot (itt már hónapra, napra pontosan), illetve az állampolgárságot (Köthen, 1723. december 22. – London, 1787. június 20.,

német). Ebből az olvasó máris sok fontos közvetett információhoz is jutott, például, hogy Abel a Bach-fiúk, illetve W. A. Mozart kortársa volt. Gyanakodhatunk továbbá, hogy nagy valószínűséggel ismerhette Johann Christian Bachot is, aki Abelhez hasonlóan szintén Londonban telepedett le. (Ezután már csak egy jó zenei lexikont kell keríteni, amiből többek között kiderül a Bach- és az Abel-család közötti szoros kapcsolat. Többek között az, hogy Abel édesapja lett utódja „a nagy Bach”-nak a kötheni udvarnál; Karl Friedrich Abel tanítványa volt Johann Sebastian Bachnak a lipcei Tamás-templomban; Londonban pedig a két német honfitárs – Karl Friedrich és Johann Christian – nemcsak baráti viszonyt ápolt egymással, hanem üzlettársak is lettek: elindították a Bach-Abel koncert-sorozatot.) A továbbiakban a könyv

1 A szerző figyelmeztet, hogy még azonos karmesternél is változhat ugyanannak a műnek az előadási ideje, így a mű időtartamára vonatkozó adatokat hozzávetőlegesnek kell tekintenünk. Az előadás időtartamát ráadásul az is befolyásolja, hogy a karmester mennyire érzi magára nézve kötelezőnek a kiírt ismétlések betartását.

Abel négy szimfóniáját listázza: a pontos opusz-számot és hangnemet megadva – ezzel egy sorban a mű előadásának időtartamát,¹ majd alább közli a pontos hangszerelést, végül a kotta kiadóját. Ha olykor szükséges, Daniels rövid megjegyzést is fűz az illető darabhoz. A *F-dúr szimfóniánál* (op. 1, no. 5) például azt, hogy az oboák és a kürtök elhagyhatók, vagy fuvolával és klarinétal helyettesíthetők. Az *Esz-dúr szimfóniánál* (op. 7, no. 6) pedig nem felejt el megemlíteni, hogy a mű W. A. Mozart másolatában maradt fenn – ennek tudható be, hogy a Breitkopf-kiadó Mozart 3. szimfóniájaként adta ki a darabot, amit aztán a Breitkopftól átvevő Kalmus azóta is Mozart műveként hirdet. Abel után az első oldalon még Michael Abels (1962), Jean Batiste Accolay (1845-1910) és Lee Actor (1952) szerepel, az Abelnél már ismertett adatokkal szolgálva. Amerikai szerző munkájáról lévén szó, meglehetősen sok, Európában szinte ismeretlen kortárs amerikai szerző neve is szerepel a gyűjteményben. Ilyen például a már említett, fejezetet záró Ellen Taffee Zwilich (1939) is, akinek tizenkét zenekari műve szerepel a könyvben. A kiadvány további részében függelékek sora kezdődik, melyek különböző szempontok szerint csoportosítják a főrészen már listázott kompozíciókat. Az első terjedelmes függelék (*Appendix A*) a *Kórus* címet kapta. Itt különféle mutatók segítségével tájékozódhatunk – minden alcsoportban időrend szerint haladva, ezzel is megkönnyítve a munkát –, ha zenekart és kórust foglalkoztató művet keresünk. (Ha megtaláltuk a számunkra megfelelő darabot, a műre vonatkozó részletes információkért visszalapozhatunk a főszöveghez.) Az első alcsoport azokat a műveket sorolja fel, melyekben a zenekar mellett a zeneszerző két kórusra komponált. A sort Monteverdi *Vespro della beata* című alkotása nyitja és Rodriguez *Forbidden Fire*-je zárja. Szintén hasznos kiegészítő információ, hogy a mű szolistaiknak hangfaját zárójelbe téve felsorolja a kézikönyv összeállítója.

A kórusos műveket számba vevő, második legnagyobb alcsoportnál, a vegyeskaros daraboknál több szempontú besorolás szerint tájékozódhatunk: a művek egyrészt a kórusral együtt szereplő zenekar méretét tekintve kerülnek egy csoportba – így könnyen rákereshetünk nagyzenekart, közepes zenekart, kis zenekart, vonószenekart és vonósok nélküli zenekart igénylő darabokra –, ezeken belül pedig időtartam szerint kategorizál Daniels. Lássunk néhány kiragadott példát. Vegyeskart, nagyzenekart

foglalkoztató, húsz percnél rövidebb mű például Verdi *Stabat matere*, húsz és harminc perc közötti Dvořák *Te Deum*; harminc és negyvenöt perc közötti Berlioz-Lélio *Symphonie funèbre et triomphale* című darabja (melyben két tenorra és egy basszus szolista is szükség van); negyven és hatvan perc közötti Holst *First Choral Symphony*-ja (szoprán szolistaival); végül az egy óránál hosszabb kategóriába tartozik mások mellett Joseph Haydn *Teremtés* című oratóriuma, melynél gondoskodni kell egy szoprán, egy tenor és egy basszus hangfajú szolista-ról is. Ugyanezek a besorolások találhatók a fentebb említett méretű zenekarokra is. Találunk még nőikart, férfikart és gyermekkórust foglalkoztató műveket is. Utóbbinál az első példa J. S. Bach *Maté passiója*, melyet természetesen már a kétkórusos kompozíciókhoz sorolva is olvashattunk.

A következő függelék (*Appendix B*) a művekben szereplő szóló-énekhangok szerint osztályoz. Izgalmas lehet például a tíz percnél rövidebb, szopránszólós *Bachianas brasileiras no.5* Villa-Lobostól; az alt- vagy mezzoszoprán-szólós, tíz és húsz perc közötti művek listájában szerepel – többek között – W. A. Mozart *Ombra felice* (K. 255) című koncertáriája; húsz és harminc perc közötti tenorszólós alkotás például Chausson *Poème de l'amour et de la mer* című kompozíciója; harminc percnél túli bariton- vagy basszus-szólót igényel Berlioz *Nuits d'été* (op. 7) című darabja. Ugyanígy „bogarászhatunk” olyan alkotásokat is, melyek két-, három, négy- vagy még több szólóénekest igényelnek. A szólókat tartalmazó művek utolsó kategóriája a narrátort foglalkoztató műveket listázza, a már ismertett időkategóriánként csoportosítva, jól ismert, idetartozó példák Schönberg *Egy varsói menekültje*, Saint-Saëns *Az állatok farsangja* és Honegger *Jeanne d'Arc au bûcher* című oratóriuma.

A harmadik függelék (*Appendix C*) a szólóhangszeres műveket veszi számba. Az egyes hangszeres alosztályokon belül a már bevett gyakorlatot követi a szerző: a nagyobb kategóriákat ismét időtartam, ezen belül pedig időrendi sorrend szerint csoportosítja. A sor a zongorával kezdődik, melynek tekintélyes listáját a balkézre írt zongoraversenyek követik (nemcsak Ravel műve létezik!), majd a kézzongorás koncertek, továbbá az egy és több csembalóra írt versenyes, az orgonaversenyek, illetve a különböző billentyűsökre írt concertók (mint például Messiaen *Trois petites liturgies* és *Turangalila-symphonie* című alkotása,

mindkettő zongora- és ondes martenot szólót kíván). A fentebbi kategóriák mellett Daniels különleges alosztályokat is megnevez: például külön sorolja be azokat a műveket, ahol táncosokat kell szerződtetni (Stravinsky: *Histoire du soldat*), vagy melyekben hat- esetleg még több szólószólómot írt a zeneszerző (például Vivaldi két oboára, két fagottra és két kürtre írt versenyművei, RV 569 és 574). E függelék utolsó kategóriájába pedig azok a művek kerültek, mikor jazz-szóló után kell nézni (például Leonard Bernstein *Prelude, Fugue and Riffs* című darabjához egy jó jazz-klarinétosra van szükség).

A negyedik függelék kizárólag a tisztán zenekari műveket veszi górcső alá (tehát a versenyműveket és a kórust igénylő műveket nem). A lista nyitóoldalán egy hasznos táblázat segíti a visszakeresést: ez mutatja meg a különböző hangszeres kombinációkat, a legegyszerűbbtől a legnagyobb hangszerparkot igénylő kompozíciókig, a táblázat alján megemlítve a meghatározatlan hangszerelésű műveket és a többzenekaros alkotásokat is. A lista egyes darabjai ismét időrendi sorrendben követeik egymást a barokktól a kortárs művekig. Ha egy-egy kategória több mint tizenöt darabot foglal magában, akkor időtartamok szerint is csoportosított a könyv szerzője. Ez a függelék különösen akkor hasznos, ha tudjuk, milyen paraméterek között keressük művet. A táblázat és a lista segítségével pillanatok alatt rátalálhatunk például olyan 19. századi, kettőzött fafúvókat és „szerény” számú rézfúvót igénylő darabokra, melyek nem hosszabbak mint húsz perc. Rendkívül jól használható a könyvnek ez a része azon zenekarok számára is, melyek korlátozott hangszerparkkal rendelkeznek, így könnyen kikereshetők azok a művek, melyeket „külsős” művészek nélkül is műsorra tűzhetnek.

Az *Appendix E* oldalait akkor érdemes fellelőzni, ha a tervezett programba egy meghatározott hosszúságú művet keresünk. Ez a függelék kizárólag zenekari darabokat listáz (szolistaik, kórus, valamint egyéb közreműködők nélkül), időtartam szerint csoportosítva, kezdve az öt perces vagy annál kevesebb időt igénybe vevő daraboktól az egy órát meghaladóig. Az egyes kategóriákat nemzetek szerinti alkategóriákba is besorolta a szerző, így amerikai, kelet-európai, francia-belga, német-osztrák, olasz, orosz, spanyol-latin-amerikai, angol és egyéb nemzetek komponistáinak művei közül válogathat az érdeklődő. És ahogy azt már korábban megszokhattuk, az egyes alkate-

góriákba besorolt alkotások itt is többé-kevésbé kronológiai sorrendben találhatóak.

A hatalmas zenekari repertoár egy kis – bár kétségkívül fontos – szeletére fókuszál a következő függelék: azokat a műveket ismerteti, melyek általában az ifjúsági koncertek kedvelt műsorszámjai. Ezek lehetnek mesével előadott zeneművek (egy jól ismert példa erre Prokofjev *Péter és a farkas* című darabja), leíró zenék (minden bizonnyal a legnépszerűbb e kategóriában Saint-Saëns *Az állatok farsangja* című kompozíciója). Ismeretterjesztő műsorokba illeszthetők a zenekar hangszereit bemutató kompozíciók (lásd Britten *Young Person's Guide to the Orchestra*, op. 34), vagy a zenét különböző nézőpontokból bemutató kompozíciók (néhány kiragadott példa: Victoria Bond: *Mi a lényege az ellenpontnak?*; Russell Peck: *Játék a stílussal*; Lucas Richman: *Légy zeneszerző!*). Nagyon hasznosak az *Appendix G* oszlopai: a könyvben szereplő zeneszerzők fontos évfordulóit sorolja. Feltételezem, hogy ez a rész az internetes változatban folyamatosan frissítve olvasható.

Érdekes és olykor megmosolyogató adatokat közöl a H jelű függelék, melyre a szerző szerint akkor lehet szükség, ha tematikus programot szeretne a műsor tervezője. Például ha egy bizonyos nemzet szerzőinek műveit szeretné játszani a zenekar, vagy fekete bőrű zeneszerzők, netán női komponisták műveit tervezik műsorra tűzni. Természetesen egy-egy alkotó több kategóriában is szerepelhet. Így Pártos Ödön és Doráti Antal nevét három helyen is olvashatjuk: a magyar és a zsidó mellett, az izra-

eli, illetve amerikai zeneszerzők kategóriájában, vagy például Rózsa Miklóst a magyar mellett az amerikai szerzőket felsoroló oszlopban is (e logikát mégsem követi – persze helyesen – Bartók Béla és Dohnányi Ernő besorolása, hiszen nevük „csak” a magyar szerzőknél olvashatók). Megmosolyogató ugyanakkor, hogy a Strauss-család négy tagja (Eduard Strauss, ifj. Johann Strauss, id. Johann Strauss és Josef Strauss) – bár kétségkívül voltak magyar gyökereik – az osztrákok mellett a magyar zeneszerzőknél is listázva vannak.

Noha az internetnek köszönhetően a zenekari programok tervezői manapság már számos információt megtalálnak az interneten, mégis – David Daniels szerint – sokszor nem helyettesíthetők azok a régi, jól bevált módszerek, melyek a partitúra gondos tanulmányozásához, az ültetési rendhez, a próbákhoz vagy éppen az előadáshoz nyújtanak segítséget. Az *Appendix I* hasznos segédanyagokat sorol fel, *Könyvek – Intézmények és szervezetek – Online* kategóriákban. A *Könyveknél* az általános zenekari ismeretekkel foglalkozó kiadványok mellett Daniels felsorol néhány kórossal és operákkal foglalkozó alapművet is, külön alfejezetet szentelve az ütős szekciónak, továbbá érdekesség, hogy egy, a klasszikus zenében használatos nevek, címek kiejtéséhez útmutatót adó kötetet is ismertet. Az *Intézmények és szervezetek* és az *Online* alcím alatt olyan hasznos elérhetőségek szerepelnek, melyek minden bizonnyal jó kiindulási pontot adnak egy-egy kevésbé hozzáférhető kotta beszerzésénél.

Az utolsó előtti függelék (*Appendix J*) megkülönböztető címekekkel, esetleg becenévvél rendelkező kompozíciók „hivatalos” nevének visszakeresésében segít. Például az „1905-ös év” vagy az „1917-es év” Sosztakovics *11. és 12. szimfóniájának* mellékneve. Egy másik példa: aki *A kilenc csodaszarvas* címet ismeri, innen megtudhatja, hogy ez bizony Bartók *Cantata profanája*, és remélhetőleg így tünteti majd fel a művet a hangverseny műsorfüzetében.

A könyvet záró utolsó függelék – *Kiadók és források* – bevezetőjében Daniels összeállítója önkritikusan megjegyzi, hogy ennek a résznek az adatai előbb évülnek el, mint ahogyan a papíron megszárad a tinta: saját tapasztalata szerint számos alkalommal kellett egy-egy ellenőrzött adatot néhány héttel később korrigálnia. Nem is csoda, kiadók naponta születnek és szűnnek meg. A nagy, széles margók tehát nem véletlenek: a szerző nagylelkűen helyet hagyott a könyv használóinak, hogy az esetleges változásokat bevezessék a könyvbe. Egyúttal arra kéri az olvasót, hogy tájékoztassák az esetleges változásokról.

A könyv viszonylag könnyen megrendelhető, és talán az internetes előfizetése sem túl drága (a könyvről és az árakról a <https://daniels-orchestral.com> weboldalon lehet tájékozódni), ezért is – elsősorban pedig a fentebb leírtak miatt – melegen ajánlható minden zenekarnak, hiszen a mindennapok hasznos, nélkülözhetetlen segítőjévé válhat. (David Daniels: *Daniels' Orchestral Music*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2015; XVIII, 883.) Kovács Ilona

Két jelentős Bartók-kiadvány megjelenéséről – Megjelent a Bartók összkiadás első kötete, a *Gyermekeknek*

Több mint négy – de valójában írhatnánk akár hetet is – évtized múltán végre révbé érni látszik Bartók Béla életművének összkiadása. Legalábbis erre enged következtetni az az örömteli kotta-és könyvbemutató, amelyre 2017. február 11-én, egy télies szombat délutánon a Zenetudományi Intézet Bartók-termében került sor. A bensőséges ünnepségen két, a Bartók-kutatás és interpretáció tekintetében fontos állomást jelentő kiadvány bemutatására került sor. Az egyik a régóta várt Bartók-összkiadás első kötete, a *Gyermekeknek* című zongoraciklus szinoptikus kiadása, míg a másik a *Bartók Béla Írásai* című sorozat negyedik kötete, amely a zeneszerző népzenei tárgyú

publikációinak egy részét tartalmazza *Írások a népzeneről és a népzene-kutatásról II.* címmel.

A *Gyermekeknek* Vikárius László és Lampert Vera kritikai közreadásában, a müncheni székhelyű G. Henle Verlag és a budapesti Editio Musica együttes vállalkozásaként jelent meg. A két patinás kiadó közösen gondozza Bartók zeneszerzői életművének kritikai kiadását, amelyet összesen 48 kötetre terveznek, évenként két kiadvány megjelentetésével. Ha minden jól halad, akkor tehát 24 évet kell várni, míg Bartók valamennyi kompozíciójából hiteles és megbízható kottaszöveg áll a muzsikusok, kutatók, pedagógusok, zenét tanulók és ér-

deklődők rendelkezésére. A Bartók-összkiadás előkészítése még a korábbi igazgató, Somfai László irányításával indult meg, s jelenleg Vikárius László vezetésével folyik a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóintézetének Zenetudományi Intézetén belül működő Bartók Archivumban.

Az ünnepélyes kötet-bemutató három részből állt. Vékás Lajos, a Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi alelnökének rövid, dicséretes öniróniával fűszerezett köszöntője után először Somfai László, a Bartók Archivum korábbi vezetője, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem emeritus professzora foglalta össze lectio

magistralisszal felérő visszatekintésében az összkiadás előkészítő munkájának megelőző évtizedeit, különös tekintettel annak lényeges fordulataira. Elmondta, hogy amikor 1972-ben átvette az Archívum vezetését nem látta folytathatónak az Archívum első igazgatója, a flamand származású Denijs Dille professzor által 1961-ben megkezdett munkát. A magyarul csak kevésbé, inkább alig beszélő belga kutató valóban nem rendelkezett a posztmodern zenetudományi kutatás módszereinek teljes arzenáljával. Elévülhetetlen érdemei közé tartozik azonban, hogy 1937-től kezdődően, Bartók utolsó európai éveiben kapcsolatban állt a zeneszerzővel, a háborút követően pedig – amint lehetett – igyekezett felkutatni Magyarországon Bartók Béla életének és működésének legfontosabb, és akkor még többségükben életben lévő közvetlen tanúit, elsősorban családtagjait valamint összegyűjteni a még fellelhető dokumentumokat. Az Archívum élén töltött évtized során, és az azt követő már visszavonultságban töltött évtizedekben Dille professzor tovább folytatta Bartókra vonatkozó kutatásait és számos eredeti és fénymásolt forrást – köztük a zeneszerző leveleit – gyűjtött össze. Személyes gyűjteménye szinte teljes egészében a brüsszeli Királyi Könyvtár zenei gyűjteményébe került, mielőtt a 90 éves professzor végleg visszaköltözött szülőföldjére, ahol még több mint egy évtizedet élt.

A Bartók-kutatás „hidegháborús” éveit követően újabb fordulatot hozott a zeneszerző özvegyének, Bartókné Pásztory Dittának 1982-ben bekövetkezett halála. Az Amerikában élő fiatalabb Bartók-fiú, Péter ekkor került a hagyaték birtokába, és a két közvetlen Bartók-leszármazott harmonikus viszonya új lendületet adott a -kutatásnak. Megállapodás született arról, hogy a New York- és a budapesti Bartók Archívum kölcsönösen kicseréli – fénymásolatban – a két részre szakadt hagyatékban őrzött kéziratokat, ami fontos lépést jelentett a már régóta tervezett kritikai kiadás előkészítésében. Hogy egy 20. századi zeneszerző ismertsége, játszottsága tekintetében milyen jelentősége van egy megbízható kritikai közreadásnak – mutatott rá előadásában Somfai professzor – azt leginkább a Schönberg- és a Webern-összkiadás mutatja, amelyek esetében az örökösök rögtön a megfelelő személyekre bízta a kritikai szöveg godozását. Mindaddig azonban, amíg az összkiadás feltételei nem voltak adottak, a hazai kutatók figyelme elsősorban a Magyarországon

található kéziratok hasonmás kiadása, illetve a Bartók zongorajátékát és előadásait őrző hangfelvételek minél teljesebb körű felkutatására és közreadására irányult, amelyben előadóként oroszánrészt vállalt a fiatal Kocsis Zoltán, aki interpretációs kérdésekben a későbbiekben is a Bartók-kutatás megkerülhetetlen támasza volt.

A nyolcvanas években megindult ígéretes együttműködés után újabb megtorpanást jelentett ifj. Bartók Béla 1994-ben bekövetkezett halála. Bartók Péter ettől kezdve önállóan vette kezébe a kritikai kiadás megjelentetésének sorsát, kezdetben még együttműködve a Bartók Archívummal, és annak vezetőjével. Problémát jelentett azonban a megfelelő kiadó megtalálása. A főként amerikai érdekeltségekkel – ahol teljesen más a szerzői jogok szabályozása – rendelkező, és elsősorban gyakorlati kiadásokkal foglalkozó Boosey & Hawkes kiadó nem mutatott érdeklődést egy lehetséges Bartók-összkiadás megjelentetése iránt, a kritikai kiadásokban egyik legnagyobb tapasztalattal rendelkező Bärenreiter kiadóval megbeszélte találkozón pedig Bartók Péter nem jelent meg. A 2000-es évektől viszont elindította a saját neve által fémjelzett kritikai közreadást, saját közreadói gárdával. Ismét újabb bő évtizednek kellett eltelnie mindaddig, amíg a müncheni G. Henle kiadó megkereste a Bartók Archívum időközben kinevezett új vezetőjét, Dr. Vikárius Lászlót, azzal a szándékkal, hogy szívesen megjelentetné Bartók műveinek kritikai kiadását. A közbeeső évek persze nem teltek tétlenül. Időközben, az összkiadás megvalósulásának reményében a Bartók Archívum munkatársai és a Somfai László által majd Vikárius László által felkért közreadók több kötetet készítettek elő kiadásra, amelyek most a 2020-ig megjelentetni tervezett első nyolc kiadvány anyagát jelentik. Következő kötetként még az idén publikálásra kerül a zenekari Concerto kottaszövegének kritikai közreadása, Móricz Klára gondozásában, ami nyilvánvalóan óriási hatással lesz Bartók világszerre játszott zenekari opusának interpretációjára. A kritikai szövegkiadás ugyanis nélkülözhetetlen alapja annak a gyakorlati kottakiadásnak, amelynek szólamai végül a zenekari muzikusok pultjaira kerülnek. A most bemutatott első megjelent kötet színoptikus formában, vagyis egymással szemben fekvő oldalakon közli a sorozat két változatát: az 1909 és 1911 között publikált első kiadás szövegét és az 1943-as revideált alakot. A kiadvány I. függeléke tartalmazza Bartók jegyzeteit az első

kiadáshoz, amelyekben a népdalok lelőhelyét és szövegét közölte, kiegészítve a népdalok kottás lejegyzéseivel és a népdalszövegek angol fordításával. A II. függelék további műalakokat közöl az egyes darabokhoz.

A kötetet angol, magyar és német nyelvű, részletes keletkezés- és recepciótörténeti tanulmány vezeti be, amelyet az előadókknak szóló útmutatás egészít ki Bartók kottairásának jellemzőiről és a *Gyermekeknek* sajátos előadási problémáiról. A függelékeket angol nyelvű kritikai kommentár követi, amely bemutatja a *Gyermekeknek* teljes forrásanyagát.

Somfai professzor visszatekintése után, az Archívum korábbi és jelenlegi vezetője, valamint a két szerkesztő, Lampert Vera és Bíró Viola Kovács Sándor zenetörténet szerkesztésével bemutatják a Bartók Archívum és a Zeneműkiadó által még 1989-ben megkezdett *Bartók Béla Írásai* című sorozat most megjelent negyedik kötetét, amely a zeneszerző népzenei tárgyú publikációit tartalmazza *Írások a népzeneről és a népzenekeutatról II.* címmel. Amint Somfai László megjegyezte, Bartók írásainak kritikai kiadása mindig akkor vett lendületet, amikor a zeneművek összkiadásának ügye megtorpan, és fordítva: amikor a zeneművek kritikai kiadása jó úton haladt, akkor egy időre leállt az írások gondozása. A két szerkesztő, Lampert Vera és Bíró Viola röviden beszámolt a sorozat alapvető szerkesztési elveiről, valamint a jelen kötet szövegkritikai kiadásával kapcsolatban felmerült közreadói problémákról, különös tekintettel a különböző idegen nyelveken tartott előadások fogalmazványaira és szövegváltozataira. Maga a nyolc kötetre tervezett sorozat, amely szándéka szerint Bartók Béla írásban ránk hagyott életművének eddigi legteljesebb kiadása, nagy mértékben támaszkodik Szöllösy András 1966-ban *Bartók Béla Összegyűjtött írásai I.* címmel megjelent kiadványának bőséges jegyzetanyagára és tudományos tanulságaira. A szünet után élvezetes „kottabemutató” hangversenyre került sor Bartók egykori Bösendorfer zongoráján. Fejérvári Zoltán fiatal zongoraművész a *Gyermekeknek* 1908-1911-es, illetve 1943-ban revideált változatából játszott válogatást, mégpedig a legkorábbi sorozatterv kilenc darabja, valamint a revideált változat I. füzetében található magyar, illetve szintén a revideált változat II. füzetében szereplő szlovák népdalfeldolgozások érzékeny tolmácsolásával.

Kaizinger Rita